

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

1937-1938 yıllarında Dersim’de gerçekleştirilen askeri harekâtlar sırasında ve sonrasında yaşanan katliamlar, zorunlu göç ve iskân politikaları, yargısız infazlar, kayıplar ve diğer ağır insan hakları ihlalleri, Türkiye’nin yakın tarihindeki en derin toplumsal yaralardan biri olmayı sürdürmektedir. Aradan yaklaşık doksan yıl geçmiş olmasına rağmen, Dersim’de yaşananlara ilişkin hakikatin tüm boyutlarıyla ortaya çıkarılmaması, devlet arşivlerinin önemli ölçüde kapalı tutulması ve mağdur ailelerin adalet taleplerinin karşılanmaması, bu tarihsel meselenin güncelliğini korumasına neden olmaktadır.

Dersim halkının önderlerinden Seyit Rıza, oğlu Resik Hüseyin ve beraberindeki Dersimli aşiret temsilcileri, 15 Kasım 1937 tarihinde Elazığ Buğday Meydanı’nda idam edilmiştir. Ancak infaz sürecine ilişkin birçok husus, cenazelerin akıbeti ve mezar yerleri bugüne kadar açıklığa kavuşturulmamıştır. Ailelerin ve kamuoyunun yıllardır sürdürdüğü hakikat arayışı yanıtsız bırakılmış, devlet kurumları tarafından tatmin edici bir bilgilendirme yapılmamıştır.

Geçtiğimiz hafta tarihçi Dr. Sedat Ulugana tarafından kamuoyuyla paylaşılan ve Seyit Rıza ile yol arkadaşlarının idamlarının hemen sonrasına ait olduğu belirtilen altı adet orijinal fotoğraf, Dersim tarihine ilişkin tartışmaları yeniden gündeme taşımıştır. Dönemin “Real Photo Post Card” formatında hazırlandığı ifade edilen bu fotoğraflar, tarihsel bir belge niteliği taşımakla birlikte aynı zamanda uzun yıllardır gizli bırakılan veya kamuoyundan saklanan kimi gerçeklerin açığa çıkarılması bakımından da önemli veriler sunmaktadır.

Söz konusu fotoğraflar üzerinde yapılan incelemelerde, infazların gerçekleştirildiği alanlara ilişkin yeni bulguların ortaya çıktığı, bazı karelerde farklı mekânların ve yapıların görüldüğü belirtilmektedir. Bu durum, idamların resmi kayıtlarda yer aldığı şekliyle gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin yeni araştırma ihtiyacını gündeme getirmektedir.

Fotoğraflarda dikkat çeken bir diğer husus ise bazı kişilerin yüzlerinin ve bedenlerinin belirli bölümlerinin mürekkeple karartılmış olmasıdır. Bu müdahaleler, fotoğrafların belirli kişi veya kurumlar tarafından sansürlenmiş olabileceğine işaret etmekte; söz konusu görüntülerin hangi kurumların elinde bulunduğu, ne şekilde muhafaza edildiği ve üzerlerinde kimler tarafından değişiklik yapıldığı sorularını gündeme taşımaktadır.

Öte yandan fotoğraflar, infaz edilen kişilerin cenazelerinin kamuya açık biçimde teşhir edildiğine ilişkin yıllardır dile getirilen tanıklıkları da destekler niteliktedir. Bu durum infaz sonrasında uygulanan politikaların da insan onuru ve temel haklar açısından yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ortaya çıkan fotoğraflar, aynı zamanda Dersim 1937-1938 sürecine ilişkin devlet arşivlerinde halen erişime açılmayan çok sayıda fotoğraf, film kaydı, rapor ve resmi belgenin bulunabileceğine dair tartışmaları yeniden gündeme getirmiştir. Demokratik toplumlarda geçmişte yaşanan ağır insan hakları ihlalleriyle yüzleşmenin en temel koşullarından biri, hakikatin açığa çıkarılması ve kamu arşivlerinin araştırmacılara, mağdur ailelere ve topluma açık hale getirilmesidir. Hakikatin üzerindeki perde kaldırılmadan toplumsal adaletin ve demokratik hafızanın inşa edilmesi mümkün değildir.

Bununla birlikte, Seyit Rıza ve yol arkadaşlarının cenazelerine ne olduğu, nereye defnedildikleri ve mezar yerlerinin neden bugüne kadar açıklanmadığı soruları da halen yanıt beklemektedir. Yakınlarını kaybeden ailelerin mezar yerlerini öğrenme ve cenazelerine ulaşabilme hakkı, evrensel insan hakları ilkelerinin ve yas hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Aradan geçen bunca zamana rağmen bu konuda herhangi bir açıklama yapılmaması, mağduriyetin kuşaklar boyunca sürmesine neden olmaktadır.

Hakikatle yüzleşmenin, geçmişte yaşanan ağır ihlallerin açığa çıkarılmasının ve toplumsal hafızanın onarılmasının demokratik bir devletin sorumluluğu olduğu açıktır. Kamuoyunda geniş yankı uyandıran söz konusu fotoğraflar; Dersim 1937-1938 sürecine ilişkin arşivlerin açılması, infaz ve defin süreçlerine ilişkin tüm bilgi ve belgelerin ortaya çıkarılması, mezar yerlerinin tespit edilmesi ve yaşanan ağır hak ihlallerinin bütün boyutlarıyla araştırılması yönündeki talepleri yeniden gündeme taşımıştır.

Aradan geçen yaklaşık doksan yıla rağmen hakikatin bütün yönleriyle açığa çıkarılamamış olması, devlet kurumlarının elinde bulunduğu değerlendirilen bilgi ve belgelerin kapsamının bilinmemesi, mağdur ailelerin mezar yerlerine ilişkin taleplerinin karşılanmaması ve yeni ortaya çıkan fotoğrafların birçok yeni soruyu beraberinde getirmesi nedeniyle; Dersim 1937-1938 sürecinde yaşanan olayların, insan hakları ihlallerinin, yargı ve infaz süreçlerinin, arşiv kayıtlarının, kayıpların ve mezar yerlerine ilişkin bilgilerin araştırılması, sorumlulukların ortaya çıkarılması, hakikat ve toplumsal hafıza çalışmalarına katkı sunulması amacıyla Anayasa'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri uyarınca bir **Meclis Araştırması** açılarak **Araştırma Komisyonu** kurulmasını arz ve teklif ederim.

Gülüstan Kılıç Koçyiğit
DEM Parti Grup Başkanvekili
Kars Milletvekili